

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A Debreceni Protestáns Lap
könyvnyomdája Debrecen,
Nyomtató-utca 9. sz. A hova a
lap szétküldésére vonatkozó fel-
szólamlások küldendőek. Minden-
nemű nyomdai munkákat felvál-
talunk és jutányos áron végeztünk.

Megjelen belenként egyszer szombaton, másfél íren.
Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.
Hirdetések jutányos áron közöltetnek.
Egyes szám ára 30 fillér.

A szerkesztőség és kiadóhivatal
Debrecen, Nyomtató-utca 9. sz.
A hova a lap szellemi és anyagi
ügyeire vonatkozó összes közle-
mények, kéziratok, előfizetési
és hirdetési díjak küldendőek.

A gazdag és Lázár.

Lukács ev. XVI. 19—26.

Biborban, bårsonyban, fényes palotában
Dózsól a gazdag dús lakománál.
Rongyban és fekélyben, az utca porában
Ú! a koldusok koldusa: Lázár.
„Óh gazdag — sir föl — adj, dobj valamit,
Csak asztalodnak morzsalékait!”

Nincs, a ki hallja esdeklését;
De a gazdagnak ebei
Előjönnek, sebeit nyalván
Kinját enyhíteni.

Az Irás szerint meghala Lázár,
S befogadá Ábrahám kebele;
Meghalt a gazdag és a pokolban
Gyötrettete.

Óh hogyha így lón; de látom én,
Nincs vége még a szent történetnek:
A gazdag ma is vigan lakomázik,
S a lázárók porban fetrengenek.

Zóth József.

A fizetésrendezés kérdéséhez.

Az Orle. fáradhatlan buzgalmu elnöke különös gonddal hívja fel figyelmünket erre a mindnyájunkat legközelebről s legsürgetőbben érdeklő kérdésre. A megoldásnak — a kongresszusétól eltérő — új, szerinte gyorsabban célhoz vezető módját jelöli meg: a közigazgatási segély felemelésében. Egyuttal tömörülésre szólít fel mindnyájunkat a cél sikeresítése érdekében.

Ugy veszem ezt, mint felhívást a kérdés tüzetes megvilágítására, megbeszélésére, hogy az eszmék mellett egyuttal a kivitel módjai is tisztán álljanak azok szeméi előtt, kik az országos tanácskozás asztalánál ülve, jövődönk biztosítása felől hozandnak nagy fontosságú határozatokat. Ez a feltevés bátorít arra, hogy ezt a kérdést egy kissé tüzetesebben fejtegessem, lelkésztársaim szives engedelmével.

Abban azt hiszem, mindnyájan egyetértünk, hogy a lelkészi fizetések egy vagy más módon rendezése halaszthatatlan, a jelenvaló állapot türhetetlen volta miatt. Az orvoslásra való készség sem hiányzik, mert hiszen törvény is van róla. Csak egy hiányzik. Az éltető forrás, melyből az üdítő vizet meríteni lehetne. És ha úgy haladunk, mint a rák, visszafelé: akkor ezt a forrást még nagyon sokáig kell keresnünk. Hiszen mi olyan szükségletek kielégítését, fedezését kérjük, sürgetjük, a melyeket számszerűleg kimutatni nem tudunk ma sem.

A lelkészi fizetések kiegészítésére alapunk nincs s nem leend addig, míg át nem vergődünk azon a processuson, melyet a konvent tüzött elénk a vagyonskönyv s ebben a tisztí fizetések számszerű beállításával. Nézetem szerint a lelkészi fizetéseket — (mert itt csak arról szólhatunk) egyszer már kis és nagy egyházakban a ténynek megfelelő és az új adózás rendszerét szem előtt tartó módon fix összegben kell megállapítani. Hadd tudja mindenki, hogy szükbenbőben mit ér a debreceni s mit a legkisebb egyház lelkészi jövedelme a maga változatlan összegében s a hol kell, mennyi a kiegészítésre szükségelt összeg?

Az eddigi munkálatok semmi támasztó pontot nem nyújtanak. Pedig van „Jelentőivünk“, kongrua felszámításunk. De ezeket az új adózási módszereket — melyeket két év alatt meg kell valósítani — mind halomra dönti, mivel a hivek eddigi adózásának — legtöbb helyt igazságtalan — módját eltörölvén, megszűnik a forrás, melyből a termény-javadalom folyt,

melyet a személyi adó fokozataiba beosztani, még csak kísérletnek is képtelenség.

A kongruára nézve teljesen egyező véleményyt táplálók Elnökünkkel, miszerint annak fejlesztése képtelenség. (Valószínűen hát az fog bekövetkezni.) A kongrua hibás alapra van tekintve, nemcsak Elnökünk által felsorolt okokból, hanem azért is, mert az ellenkezik az 1848. XX. t.-c. alapelveivel s nemhogy annak részleges végrehajtásául lenne tekinthető, sőt inkább úgy, mint annak megkerülése, alapvető szikláinak szétrobbantása.

A hivatkozott t.-c. alapelve ugyanis „a tökéletes egyenlőség és viszonyosság.“ Ez pedig alapjában sértetett meg a mikor:

1. A róm. kath. felekezet a többiek közül kikapcsolatott;

2. Mikor a fizetésekiegészítést arra való tekintet nélkül állapították meg, hogy melyik felekezet mily mérvben vette igénybe hiveinek teljesítő képességét.

Igy az lön büntetve, amelyik e célra legtöbb áldozatot hozva, hiveit roskadásig terhelte; ellenben jutalmazva az, amelyik ez irányban kevés vagy épen semmi áldozatot sem hozott.

Csakis így történhetett, hogy a 2 millió 441 ezer lelket számláló református egyház lelkészei 481 ezer koronát, míg a haza és nemzetellenes gör. keletiek 2 millió 815 ezer lélek után másfél milliót nyertek kongruaképen. Ha tehát a fizetésrendezést a kongrua fejlesztésével akarnók elérni, csak az égbekiáltó igazságtalanságot növelnök a szertelenségig s e mellett magunk adnánk fegyvert minket leginkább gyűlölő elleneink kezébe, a haza bizonyos romlására. Erre hát gondolnunk sem lehet.

Lássuk hát a Baltazár által felvett módozatot, mely a kérdést a közigazgatási segély teteemes felemelésével véli megoldhatni.

Az u. n. 3 millió évi segély tudvalevőleg reánk reformátusokra nézve, tulajdonképen nem több, mint 2,096.400 korona, s mikor magunkról beszélünk, voltaképen csak ezt és ennyit kellene emlegetnünk.

Ez összeg számadási kötelezettség mellett egyébre nem, mint a kért célra fordítható. Ugy-mint adóteher könnyítésre = 1 m. 467 ezer 480 korona, lelk. nyugdíjintézetre = 400 ezer K. és közigazgatási segélyre = 228 ezer 920 K.

Most lássuk, mennyivel *kellene* ez utóbbi összeget emelni — feltéve, hogy az országgyűlés a közigazgatási segély címén a lelkészi fizetés rendezés elszámolását engedélyezné — hogy a cél el legyen érhető.

A minister 1899. évi kimutatása szerint 1465 lelkészi állás nyert kongruát, az azóta elintézettekkel együtt tegyük 1500-ra, tehát ennyi 1600 koronás fizetést kellene 2400 koronára, 800 korona kiegészíteni. Ez 1 m. 200 ezer k. Ám a még fennmaradt 600 állás közül biztosan lehet 2400 koronán alól számítani 400-at s ha ezek szükségletét átlagban 400 koronára tesszük, ez 160 ezer korona. Korpótlékra kell (Konv. jkv. 1904.) 1 m. 133 ezer 100 korona s így végösszegben 2 millió 693 ezer 100 kor.

E szerint a református egyház — és tisztán csak ezé — évi szükséglete 2.096,400 koronáról 4 millió 789 ezer 500 koronára emelkednék s ebben közigazgatási segély címén 2 m. 922 ezer 022 korona szerepelne. Az én nézetem szerint, ezen a címen azt soha meg nem kapjuk; Apponyi, Rakowszky, Csernoch s a többiek azt soha meg nem szavazzak, annyival is inkább, mivel ugyanily arányban kellene emelni az ágostai atyafiak járandóságait is.

De ez a számítás nem is áll meg. A III. t.-c. egészen új viszonyokat állít elénk s a kongrua jelentékeny, talán nagyobb része el is marad. Ami viszont azt teszi, hogy a fizetés-rendezésre kevesebb összeg is elég s az más uton, mint a melyiken a 2 milliót megkaptuk keresnünk sem kell, sőt egyenesen itt kínálkozik az alkalom igényeinknek a többi minden felekezetek látszó vagy valóságos sérelme nélkül leendő kielégítésére.

Azt már tudjuk, hogy a kongrua-számítás soha kedvezőbb időre nem eshetett volna, mint az 1898-at megelőzőt, legnagyobb általánosságban igen olcsó árakat feltüntető 5 évre. Viszont a drágaság sem öltött *minden téren* oly hallatlan mérvet, mint épen a jelenben, amikor a lelkészi jövedelmeket fixirozni kell.

És ez így jó, mert addig is, míg a 2400 korona meglenne, a lelkészi hivatalok jövedelmét valódi értékben mutatja fel; azokat, amelyek így is, mivel meggyőződéseim szerint melyet a Minister írott *biztosításából* merítettem, hogy ő a törvény által is kimondatandja, hogy *az 1904. évi költségvetésbe egyházak segélyezése cím alatt felvett tételek s törvényhozás által leszállíttatni nem fognak*, kongruát tehát vissza nem vonják, vissza *nem vonhatják*, annyival inkább nem, mivel E. T.-einkben a 2400 kor. fizetés kir. szóval törvényessé vált s nézetem szerint csak akkor szállíthatnák le, vagy vonnák meg, mint illetéktelent, ha valahol a 2400 koronát is túlhaladná.

Ne fedjük, hogy E. törvényünk, benne a

III. t.-c. s az adó segély-alap királyi szentesítést nyert, azért ez legyen a forgó pontunk.

Ennek a keretében, itt és most kell minden lelkészi fizetés értékét határozott összegben megállapítani kongruás és kongruátlan egyházban egyaránt és pedig a valóság szerint abból semmit le nem huzva, nem kisebbítve, de nem is nagyítva, de folytonosan szem előtt tartva, mint célt, a már törvényes 2400 koronát és a korpótlékokat is, megértetvén hűveinkkel, hogy a fizetésnek a korszerű szintály felé emelésének törekvése az ő adózásával kapcsolatba nem hozható, mert az a szükséglet arányában fel nem emelhető. Ezt át kell vinni a köztudatba.

Azt fogják ellenem vetni, hogy erre az 1 m. 467 ezer 480 kor., melyből az egyház minden rendés szükséglete, tanítók fizetése, tandíj s közalap is fedezetet nyer legalább részben nem lesz elég. Ez igaz. De erre még vissza térünk.

Ha nem elég, ennek egyenesen az az előmunkálatot, illetve ennek elhibázott volta (holott annak a lehefőleg emberileg tökéletes felé kellett volna törekedni) az oka, a mely a segélynyerésnél kuffő gyanánt szolgált.

E munkálat ugyanis, református egyházunkban kitüntetett (kerek számokban) 531 ezer adófizetőt, 13 millió állami egyenes adóval, kiknek személyi adója 2 m. 2 százezer, állami adó százalék 1 m. 3 százezer, összesen 3. m. 7 százezer. Ez a mi alapunk, mely csekély eltérésekkel megállhat. S így a mi hűveink egészben véve egyházuk fenntartására állami adójuk 27.7 százalékaival adóztatják meg mindig önmagukat. Ezt a tételt hát szögezzük le.

A munkálat másik része azt tünteti ki, hogy a zártszámadásokban levő kirovásból, az eddigi mellett az egyháztagok adója fedezett volna: 4 mil. 452 ezer koronát s így a hiány 1 m. 352 ezer 702 kor. lenne s ez volt a nyert segély alapja, felemelve több mint 100 ezer koronával.

De a ki tudja mily bizonytalan kérdésekre adott helytelen feleletek eredménye ez az összeg, nevezetesen hogy száz meg száz egyháznál kimutathatólag, csak a szorosán vett egyházi számadások összegét foglalja magában, a lelkészi és tanítói illetmények és szolgálmányok nélkül, azt is csak egy évről, mely ez évi általános rendes szükségletet nem tünteti fel, az bizonyos lehet e számítás csődjéről, mert jól lesz ha kétszeres összeg fedezi e hiányt, amint erről a tárgyalás alá vett kevés törvény a V.-B.-ot már kétségtelenül meg is győzte.

Ez a kiutalt összeg tehát nem lesz elég. S ha nem növelnék, nemcsak a terv dölne meg, hanem — s ez aztán ijesztő — vele dölne anyaszentegyházunk fennmaradásának egész jövője is. Mihelyt a régi alapot egyszer felforgatuk, melyre visszatérni aztán igazán lehetetlen.

Ezek előre bocsátása után, most térek vissza a kibontakozásnak általam gondolt módjára.

Az alap, a melyre rálépnünk s azon szigoruan meg kell állnunk, más nem lehet, mint az 1848. XX. t.-c.-ből idézett „tökéletes egyenlőség és viszonyosság.“

Mindaz, a mi a vallásfelekezetek segélyezése dolgában ez ideig történt, tehát a középiskolák, tanárok, tanítók segélyezése, a lelkészek fizetésekiegészítése, ennek az elvnek figyelmen kívül hagyásával sőt mellőzésével történt.

Az a meggyőződésem, ami Baltazáré, de a melyet én már évtizedek óta vallottam, s hirdettem, hogy az a törvény csakis a secularizatio elvére lön fektetve, megvalósítása is csak ez uton lehetséges.

Más uton járva, a törvényt csak megkerülik, nemhogy végrehajtanák.

Miután pedig a 48. XX. szönyegre került, annak végrehajtására kell törekedni, elhomályosítását, megkerülését ellenben minden kitelhető módon meg kell akadályozni.

A legnagyobb igazságtalanság a tanítói és lelkészi fizetések kiegészítésénél történt, hol az egyenlőség és viszonyosság elve nemcsak azzal tiportatott meg, hogy a róm. kath. egyházat a felekezetek közül bántóan kikapcsolták (mintha az 48. XX. rájuk nem is vonatkoznék), hanem azzal is, hogy a segélyeknél mellőzték az egyenlő elbánás elvét, miszerint a segély kellő arányban álljon az illető felekezet részéről e célra hozott önmegadóztatással. Így történt, hogy az elhanyagolt és silányan díjazott — legnagyobbbrészt állam, illetve hazaellenes — tanítók és lelkészek háromszoros mértékben javadalmaztattak s az önmegadóztatástól örökre mentve lőnek, míg a nemzet magvát képező protestansok, épen azért, mert erejüket meghaladó áldozattal terhelték hivaik vállait a magyar nemzeti kultúra és a magyar vallás fenntartásáért, elenyésző csekélységet, terheik is vállaikon hagyatván.

Az egyenlőség és viszonyosság elve alapján tehát a kérdést helyesen csak úgy lehet megoldani, ha az autonomikus áldozathozatal minden felekezetnél egy és ugyanazon irányban kívánatik meg, t. i. vagy minden felekezet adóztassa meg hivaik azok államadójának 27 százalékáig mint a református (akkor temérdek állami se-

gítség jut vissza az állam pénztárába), vagy a reformátusok önadózását szállítsák le pl. a görögkeletiek általános önmegadóztatása százalékára (ami aztán csaknem egy lenne az államosítással).

Bevégzett tények állván előttünk, erre óriás felfordulás nélkül (mely határozottan károsabb lenne a saecularizatióknál) gondolni sem lehet.

A lelkészi fizetések 2400 koronára emelését nem csak mi, hanem a többi felekezetek is kívárlják, követelik.

Ezt a kívárlást vegye tekintetbe az országgyűlés és mondja ki, hogy amely felekezet (nem véve ki a katolikusokat sem) vallási és iskolai célokra hivaik áldozott készségét, azok adójának 25 százalékáig igénybe véve sem képes lelkészeit a megillető 2400 korona törzsfizetéssel s megfelelő korpótlékkal díjazni, a hiány fedezetét az állampénztárból veendi az 1848. XX. t.-c. 3. §-a értelmében.

Addig is pedig a prot. hivaik adóterhének csökkenésére alkotott segélypénztárt a számszerűleg kimutandó valódi szükséglet mérvéhez képest kiutalandó felemelt segélylyel gyarapítandja. Mert azt úgy az országgyűlés, mint bármely felekezetű honfitársunk beismerheti, hogy hivaiket majdnem 28 százalékot tevő évi rendes egyházi adón felül tovább terhelni nem lehet. Ez adóteher csökkentésre más felekezetű atyánkfiai-nak szüksége nem lévén, az állami pénzügyek ostromától, megingatásától félni nem lehet.

Ez nem végrehajtása ugyan a törvénynek, csak közeledés afelé s egyuttal protestans egyház egyik égető sebének orvoslása addig is, míg a haladó idő és a nem meghalt, csak szunynyadó korszellem felébred, s az önző érdekek szorító bilincseit vaskézvel szertezuzva, a 60 éves törvény végrehajtását szekularizálva, a rendeltetésétől elvont s más célra fordított államjavakat a teljes egyenlőség és viszonyosság alapján megvalósítja.

Senex.

Egyházlátogatás Canonica-visitatio.

Az egyetemes egyház egyik hasznos s üdvös intézkedése volt az egyházlátogatás (canonica visitatio) meghonosítása behozatala, sok haszna van ennek, mert az egyház és iskola egy évi szellemi és anyagi előmenetele felett tart vizsgálatot és ez által felügyeletet tart a felett, hogy az egyházban, illetve egyházakban a nagy apostol Pál előírása szerint mindezek ékesen és

szép renddel vannak-é, a mint kellene hogy legyenek.

Kezdetben magok a püspökök vizsgálták egyedül az egyházakat, később a coadjutor kurátorokkal. Erdélyben még most is vannak püspöki vizsgálat alatt lévő egyházak. Csak később lett az egyházlátogatás az esperesek (séniorok és az egyházmegyei gondnokok (tractualis kurátorok) kötelessége. Most is az esperes és egyházmegyei gondnok kötelessége volna az egyház és iskolalátogatás, de az egyházmegyét az esperes fel szokta osztani több körökre, melyekben egy világi és egy egyházi tanácsbíró végezik a canonica vizitációt, egy körben az esperes egy világi tanácsbíróval. Tisza Kálmán nem egyszer vizitált az esperessel, néhai Hajnal Ábel esperes és Tatár János em. főjegyző legtöbbször együttesen látogatták meg a békésbányai egyházmegye egyházait minden évben. El is bucsuzott az esperes ilyenkor feleségétől, úgy, mintha külföldre ment volna.

Oka a körökre osztásnak az, mert az esperesnek több dolga van most, mint hajdan mind a szorosabb értelemben vett esperesi irodai teendők végzésével, mind pedig a megszorodott iskolák megvizsgálásának végzésével, de meg nem is volna valami kellemes és egészséges foglalkozás az, ha az esperes egy hónapon át folytonosan, főként iskolákat vizsgálna.

Az egyházlátogatás Dr. Kovács egyházjoga szerint alapul a szentírás: „Luk. XII. r. 2. versében azt mondja: semmi oly elfeledett dolog nincsen, melynek meg nem kell nyilatkoztatnia, sem oly titok, melyet meg nem kell tudatnia és Példabeszédek XXVII. r. 51. v.: Jobb a nyilvános dorgálás a titkos szeretetnél. Az egyházlátogatás célja, hogy a keresztyéni szeretetet és hitet élessze, és a Jézusban nevedezésben munkálkodjék minden erejével. E magasztos látogatásnak megfelel az egyházlátogató 1) ha felfedezi a bajt, a sebet, a hiányt, mit orvosolni, javítani, fedezni kell. 2) ha int, fedd és dorgál, hol ezt szükségesnek látja, Pál apostol szerint „ha oda megyek, nem kedvezek és végre 3) kibékíti a szeretetleneket és háborgókat, elégtételt ad az elnyomottaknak, támaszt nyújt a gyengéknek, minnenki javát áldozattal is előmozdítja.“

Kötelessége a vizsgálónak, különösen a megszábott kérdő pontok szerint tudakozni, a lelkipásztorok, tanítók gondnokok, presbiterek teljesítik e kötelességeket, a hívek szorgalmasan járnak e templomba és aránylag szép számmal járulnak-e az Ur asztalához, az egyház törvényeinek engedelmeskednek-e stb.

Minden egyházlátogató ismeri kötelességét, hisz elő van írva neki És amidőn az egyházakat látogatja, igyekszik kötelességének eleget tenni, meg is felelnek annak. De én még sem vagyok teljesen megelégedve az egyházlátogató küldöttség működésével, mert az a

most szokásban lévő gyakorlat szerint semmi nyomot nem hagy a hívek lelkében, és csak keveset hogy a presbiterek lelkében nincs abban semmi magasztosság, sem lélekemelő a hívekre nézve, pedig annak kellene lenni. Ünnepek kellene lenni abban az egyházközségben, hol egyház és iskolavizsgálat tartatik. Istenisztelettel kellene annak kezdődni, az egyházlátogató prédikálván. A prédikáció tárgya a vizitáló által választatván úgy azonban, hogy alkalmi legyen. Ez már mélyebb nyomot hagyna a hívek szívében.

Szász Károly püspök, midőn Baranyában és Somogyban püspöki látogatását tette egy nap többször prédikált. Ha ő ezt megtehetné, a mi espereseink és tanácsbíróink is megtehetik a prédikálást vizitációkor.

Kikellene terjeszteni figyelmét a vizitátornak arra is, hogy a hívek lyurgialis törvényeinket híven megtartják-e, és egyéb tekintetekben is engedelmeskednek-e az egyháztörvényeinek. Ha a vizsgálat nemcsak kérdésekben, hanem valósággal lényegben kiterjednek a valláserkölcsei dolgokra, előhivatná azokat, kik nem engedelmeskednek az egyház törvényeinek és megintén megfeddené őket, akkor volna valóban még üdvösebb haszna az egyházlátogatónak. Igaz, hogy az eddig kiszabott időből nem tellenek ki. Dehát az erkölcsi haszonért, melyekből az egyházakra háramlana, megkellene azt tenni úgy, hogy ha eddig egy kör vizsgálása 8—10 napba került, végezze azt a canonica vizitáció 16—18 nap alatt.

A vizitátorokat némely vidékeken nagy papoknak nevezik és ennek a nagy papnak szavára jobban hallgatnak, mint saját papjuk szavára. Ha ő mondja a presbitereknek, hogy ezt meg ezt teljesíteni kell, azt mondja erre a presbitérium, mondta ezt a mi tiszteletes urunk is, a tiszteletesnek pedig azt mondta ebben az ügyben: Csak tiszteletes uram mondja ezt, más nem. Egy szó sokat ér a maga helyén és a mi híveinknek nemcsak Kiss Péter közpap mondja, hogy a törvényt meg kell tartani, hanem ezt Nagy Péter nagy papnak is bizonyítani kell. Az ilyenek nem káros, hanem üdvös hatása lenne.

A canonica visitatio tehát istenisztelettel kezdődjék és figyelmét jobban kiterjessze arra, vajjon a hívek az egyház törvényét megtartják-e?

Nyirbátori.

Dóczi Imre beszéde az orsz. ref. tanáregyesület közgyűlésén.

Tisztelt közgyűlés!

Midőn ref. tanáregyesületünk VII. közgyűlését van szerencsém megnyitni, szívesen üdvözlöm a t. tagtár-

sainkat, kiket az összetartozás érzete s a ref. tanügy ápolása hazánk különböző vidékeiről a magyar protestantizmusnak eme délvidéki gócpontján, az alföldi magyarnép e virágzó otthonában összehozott, hová e ref. egyház és a nemes város hivatalos képviselője a nemzeti közművelődés ügyének munkás szeretetétől áthatva, megtisztelő figyelemmel és szíves vendégszeretettel hívta meg egyesületünket.

Egyesületünk célja s törekvései a magyar faj kulturális érdekeivel, szellemi hegemoniájának e haza földjén biztosításával oly benső összhangban állanak hogy e város kulturintézményeinek virágzásából, a magyar nép alkotó erejének fölemelő szemléletéből csak buzdítást és kitartást meríthetünk tanügyi törekvéseinkhez. E kitartásra pedig ref. iskolai fejlesztése körül ép oly szükségünk van a jövőben, mint a múltban volt. Utolsó közgyűlésünk óta két újabb tanáregyesület: az evangélikus és katolikus tanáregyesület is kibontotta zászlaját. S nemzeti tudományosságunk szegénysége mellett csak örülnünk kell rajta, ha minél több örtüz gyulad ki e haza határain, mely a nemzet különböző retegeibe világítva, lelki homályt oszlat s a közoktatás szellemi világosságával derít fényt nemzeti közéletünkre. De azért a nemzeti közoktatásügy szolgálata körül megindult versenyterén nekünk legkevésbé szabad kijteni kezünből a fölemelt zászlót, kiket múltunk szent öröksége, a ref. tanügy nagy történelmi múltja egyenesen arra kötelez, hogy fokozott energiával törekedjünk a ref. iskolai szellemet a jövőben is élő es ható tényezővé tenni nemzeti közműveltségünk építésében.

Közéletünk olyan szellemi irányzat nyomása alatt áll, a mely a nemzeti társadalmunkat hatalmába ejtené, a legnagyobb mértékben veszélyeztetné szabadelvű intézményeink fejlődését s egészségtelen irányba terelné egész nemzeti közműveltségünket. Az a liberális világnevet, melynek alkotásain az újkori Magyarország szellemi és anyagi jóléte nyugszik, s melytől egyedül várhatjuk nemzetünk jövő fejlődését és erősödését, ma már szavát is alig meri hallatni törvényhozázunk csarnokaiban, tanügyi kormányzatunkban pedig oly egyoldalú felekezeti irányzat kapott erőre, amely megbontja a nemzeti közoktatásunk egységét s az állami tanintézetek arculatát is a maga képére igyekezőn alakítani, áldatlan kulturharcba sodorja nemzeti-ségi törekvésektől különben is eléggé megszagott társadalmunkat.

E szellemi irányzat korektívuma a közoktatás és nevelés terén csak a ref. iskolai szellem lehet, melynek hagyományos jellemvonása épen a szabadelvű nevelés, a lelkiismeret és vizsgálódás szabadsága: az a librahismus, mely magával a reformációval egy forrásból fakadva, egykor a hatalom által üldözött igaz-

ságok oltáraivá emelte a prot. iskolák kathedráit, de ma is felvilágosultság eszméivel termékenyíti meg tanításunkat. Nem hiszem ugyan, hogy a középkorias irányzatok, még ha kormányintézkedések támogatják is, erőt vehessenek korunk felvilágosultságán s egyoldalú felekezeti irányban hajtsák köznevelésünket; de minden ilyen törekvéssel szemben erősíteniünk kell a ref. iskolai szellemet, hogy iskoláink — mint egykor a nemzeti elnyomatás szomorú korszakaiban a nemzeti szellemnek voltak erős várai — ma, a nemzeti nevelés korában s szabadelvű gondolkodás, a liberális szellem ápolásával munkálják nemzetünk kulturális fejlődését.

De az egészséges iskolai szellem ápolásán kívül számos, megoldásra váró tanügyi kérdés előkészítése s irányítása is elég feadatot tűz a hazai tanáregyesületek köztük ref. tanáregyesületünk elé. A közelebbi évek politikai zavarai nemcsak közéletünket dulták föl, nemcsak közgazdasági viszonyainkban teremtettek válságos helyzetet, hanem több, teljesen előkészített tanügyi reformot is megakasztottak vagy más irányba tereltek. Felsőbb oktatásunk körében a jogi szakoktatásnak régóta vajdó s égető reformja, mely a Wlassics és Berzevicy minisztersége alatt a decentralizáció elvének alapján már minden részletében ki volt dolgozva, s csak törvényhozási alkotásra várt, ma egészen lekerült a színről. E tervet helyett, mely nemcsak magát a szakoktatást kívánta intenzívebbé tenni, hanem a vidéki jogakadémiák erősítésére és fejlesztésére is hivatva lett volna, a jelenlegi kormány — úgy látszik — inkább az egyetemi rendszer fejlesztését kívánja munkába venni. Új egyetem, vagy egyetemek alapítása prot. jogakadémiánkat még vértelenebbé fogja ugyan tenni, de a mai viszonyok tarthatatlansága, a melyek mellett az egyetemi hallgató akár az egyetemtől távol élve, mindennel foglalkozhatik inkább, mint szaktanulmányaival s szakképzettsége ugyszólván csak a vizsgálatok kockázatos sikerére van építve, elodázhatatlanul sürgeti bármily alakban is a reformálását s egyetemes ref. tanügyi bizottságunk csak a közérdeknek tett legközelebbi szolgálatot e reform megsürgetésével.

A középiskolai oktatás körében a tanárképzésünk mélyítésére irányult törekvések néhány vidéki tanintézetnél alkalmazott gyakorló tanári ösztöndíj szervezésével egészen kimerültek, pedig ez üdvös lépés a középiskolai bajaink gyökerére ható intézkedéseknek csak kezdetét jelentheti, az elméleti tanárképzés intenzitása a tanárjelölteknek a didaktika módszerek körül alapos tájékozódása, philologus tanáraink részére külföldi ösztöndíjak szaporítása még sok tenni valót kíván.

A gimnázium és reáliskola egyenlő jogsításának kérdésében a tanári testületek javaslatai s a miniszteri szakértekezlet tanácskozásai ma is feldolgozásra és kivitelre várnak s nem lehetetlen, hogy egy pilanatban

a szakszerű javaslatok félretételével egész nyersen fogják megoldani a kérdést, mint Poroszországban, a hol a mai középiskola minden ágazatát egyenlő jogosítással ruházták fel az egyetemi tanulmányokra. Pedig a mely intézkedést a nagy német kultúra meg sem érez (mert e mult havi kimutatás szerint a reáliskolát végzett ifjak az összes porosz egyetemek joghallgatóinak még a folyó iskolai évben is csak 3.6 százalékát, az orvos növendékeknek pedig csak 2.3 százalékát teszik), az a megoldási mód a mi közműveltségi viszonyaink között igen könnyen az egyetemi tanulmányok színvonalának süllyesztésére vezethetne.

Hiszen két évvel ezelőtt az érettségi vizsgálat új rendje is a tanári közvéleménnyel és az orsz. közoktatásügyi tanács javaslatával ellenkező irányban jött létre eltöröltetvén a gimnáziumokban a görög és német nyelvi vizsgálat. Pedig kis nemzet létünkre, kik a kulturában vezető szerepet nem viszünk, az európai műveltség szellemi közösségéből nem szabad kiszabadítani köznevelési rendszerünket. Ime két év tapasztalata, mely szerint több külföldi egyetemen ifjaink fölvétele a görögnyelvi érettségi vizsgálat hiányában akadályba ütközött, pár héttel ezelőtt már újabb félrendszerbe hozott létre, amely gimnáziumainknak, hogy önként jelentkező növendékeiktől a görög nyelvből is érettségi vizsgálatot vehessenek föl. Ha a dolog szomorúan nem jellemezné középiskolai viszonyainkat, mosolyognunk kellene a félrendszerre, mely a mai társadalmi jelenségek között, midőn lépten-nyomon a vizsgálatok idegrontó hatása miatt hallunk panaszoknál s éppen az érettségi vizsgálatok a legerősebb támadásoknak vannak kitéve, midőn az iskolában is mindenki a könnyebb boldogulás útját keresi, oly szellemi érettséget tesz fel tanuló ifjúságunkról, hogy a közös vizsgálati tárgyakon felül még más tantárgyból való megvizsgálását is maga kérélmegze.

Az ily kormányrendeletek mind mélyebben érzetik a hazai középiskolai tanársággal, hogy középiskolai tanügyünk országos vezetésében mily kevésbé érvényesül az iskolai szakismeret és tanügyi tapasztalat az adminisztratív jogi oldala mellett. Mig ezelőtt a tanári pályán s főigazgatói állásokban kitűnt férfiak állottak a tanügyi kormány középiskolai ügyosztályának élén, a kik az iskolai élet gazdag tapasztalatait az európai tanügy ismeretével egyesítve, iskoláink szükségleteit közvetlenül érezve és ősmelve, vezették középiskolai tanügyünket, néhány év óta e téren is a jogi képzettség jutott vezető szerephez, s mig a népiskolai ügyek intézése ma is a tanítói és tanfelügyelői munkakörben képződött férfiak kezébe van letelve, középiskoláink országos vezetését jogászok irányítják, a kik — tisztelet az sgyéniségnek — lehetnek esetleg kiváló kulturpolitikusok is, de az iskolai élettel való közvetlen kapcsolat

latot nélkülözniök kell az iskola kormányzatábn. Pedig a középiskola kiváló fontossága s a magyar középiskolai tanárság erkölcsi tekintélye méltán megkövetelheti, hogy a tanügyi kormányzatnak ez az ága is szakszerűen láttassék el.

Ez az elvi álláspont természetesen nem tart vissza attól, hogy teljes elismeréssel ne nyilatkozzam tanügyi vezetésünknek olyan intézkedéseiről, melyek az iskola igazi szükségletéből fakadva, egészséges fejlődésnek vehetnek alapot. Ilyennek tartom a Németországban évtizedek óta szervezett Direktorenkonferencen mintájára legközelebb nálunk is meghonosított igazgatói értekezletet. Az iskolai élet vezetése körül szerzett tapasztalatok összevetéséből, az iskolai bajok eleven érzésének megnyilatkozásaiból ez értekezleten olyan tanulságok szűrődhetnek le, melyek a központi kormányzat intézkedéseinek is biztosabb alapot nyújthatnak. Ez uton válhatik a tanárság, mint munkatárs, a tanügyi kormányzatnak is részesévé s adatokat szolgáltat a tanügyi reformok megérlelésére.

A tanügyi reformok csak akkor pótolhatnak igazi szükségletet, ha alólrol, az élet talajából nőnek ki. Ezért követel az iskolára mind nagyobb befolyást a társadalom is, mely az élet ezerféle szükségletét első sorban érezi. És méltán. De a társadalom az iskolát többnyire csak az egyéni boldogulás, az életpályák elérése eszközül tekinti s ezért a nemzeti kultúra magasabb érdekeivel szemben is a tanuló ifjúság terheinek könnyítését követeli folyvást az iskolától. Innen van, hogy a hol a tanügyi politikára a társadalom erősebb befolyást gyakorol, ott minden reform a könnyítés jegyében születik s az iskolai tanulmányok csökkenésében csucsosodik ki. E törekvésnek talán legmesszebb menő példáját mutatja épen napjainkban a szomszéd Ausztria, midőn a gimnáziumi érettségi vizsgálatból a természet-tudományok teljes kizárásával, a matematikai vizsgálat nagymérvű korlátozásával, az írásbeli vizsgálat jelentőségének leszállításával a könnyítésnek oly szélső határáig megy, hogy az érettségi vizsgálat ilyen alakjával szemben talán-talán méltán felvehetjük azt a sokszor hangoztatott társadalmi vélemény jogosultságát is, hogy az érettségi vizsgálatra semmi szükség nincs. Csak aztán valamikép az intézményével is ne boldogitson Ausztria bennünket!

A társadalom iskoláinak okvetlenül korrektívumra kell találnia a hivatalos szaktestületek tanügyi belátásában. E két tényező összehatásából származhatnak egészséges, életrevaló reformok. E két tényező harmóniájának előmozdítását vette célba tanáregyesületünk is, midőn közgyűlései alkalmával hazánk különböző vidékeinek társadalmával igyekszik a ref. tanárságot, az iskola hivatásos munkássit érintkezésbe hozni s a nemzeti kulturának egy-egy vidéki központjában igyekszik

az iskolai szellemet erősíteni. Vajha jelenlegi közgyűlésünk alkalmából is tanárságunknak a helyi társadalommal való érintkezéséből áldás fakadna e város kulturális intézményeire! E buzgó óhajtással és tagtársaink ismételt szíves üdvözlésével közgyűlésünket ezennel megnyitom.

IRODALOM.

Gulyás István: Excerpta lingvae Hungaricae (Exercitia Ritzmanni). Debrecen, 1908.

Ugy tartalomban, mint formában igen értékes munka jelent meg legújabbán a Hegedüs és Sándor cég kiadásában.

Hozzáértőnek valósággal örömet okoz, ha ilyen gondos, alapos munka kerüli a kezébe, amilyen a Gulyás István Excerptája. Vidéken szakbeli tudományos munka nem igen szokott megjelenni, ha igen, többnyire nem terjed szélesebb körben. Annál kellemesebb a meglepetés, ha vidéki munkánál oly mélyre ható alapos ismereteket s oly szakszerű feldolgozást találunk, amilyennei az Excerpta dicsekedhetünk, s melyről a magyar tudományos világnak okvetetlenül tudomást kell szereznie.

A munka két részből áll. A 67. lapig tart az ismertető rész, a 71—104. lapig az Excerptának pontos, minden tekintetben hű kiadása, az eredeti kézirat 3. és 33. lapjának hasonmásával.

Mi is hát ez az Excerpta?

Egy a XVII. század közepe tájáról való kézirat nyelvtan, melyet ismeretlen szerzője a német Ritzmann Miklós számára készített, hogy belőle tanuljon meg magyarul. Nyelvtörténeti szempontból igen értékes munka, méltán helyet foglalhat a *Corpus Grammaticorum* többi nevezetes régi nyelvtanai között. Sőt van egy kivalósága, mely még azok közül is kiemeli. Az Excerpta t. i. egyenesen gyakorlati céllal készült s így a legmegbízhatóbb forrás korának *köznyelvi* állapotát illetőleg, vagyis azt a nyelvet tükrözi vissza, melyet abban a korban tényleg beszéltek. A többi régi nyelvtanok ezzel kevésbé dicsekedhetnek. Ez adja meg az excerptának kiváló, tudományos értékét s teszi jelentőssé fölfedezését nyelvtudományunkban.

Közrebocsátója pontos utánjárással hasonlította össze ezt a munkát a *Corpus Grammaticorum* nyelvtanaival s arra az érdekes felfedezésre jutott, hogy az Excerpta és Kövesdi Pál 1686-ban kiadott nyelvtana

meglepően szóról-szóra megegyezik egymással. Ebből a tényből igen érdekes fejtegetések során arra a meglepő eredményre jut, hogy az *Excerpta tulajdonképpen Kövesdi Pálnak gondos munkája, a neve alatt ismert nyelvtan pedig fiának apja halála után kiadott tákolmánya*. Közvetlen bizonyítéka ugyan nincsen, sőt Kövesdinek kétségtelen hitelességű kéziratát sem sikerült megszereznie, hogy egybeazonlíthassa az Excerpta kéziratával, azonban fejtegetései oly meggyőzőek, közvetett bizonyítékai oly logikusan fölépített rendszerre vannak sorakoztatva, hogy a föltevést valóságnak kell elfogadnunk az érvek kényszerítő ereje folytán.

Igy ez a munka még többet nyer jelentőségében, mert új világosságot derít a magyar grammatikák történetének egy homályban maradt pontjára s Kövesdi nyelvtanának megítélésében egészen új szemponttal gazdagítja a nyelvtudományt.

De nem kevésbé értékesek azok a fejtegetések, melyeket az Excerpta szakaszaihoz fűz s melyekben aprólékos részletezéssel veti egybe e munkát a Kövesdi nyelvtanával, valamint különösen az ismertetés befejező része, mely az Excerpta nyelvtörténeti jelentőségével foglalkozik. Okadatolása mindenütt megbízható, fejtegetései rávallanak a szakjában teljesen otthonos nyelvbuvárra.

Egy pár jelentéktelen hibát leszámítva, mint pl. az 55. lapon az 1674. évszám hibás szedése, valamint e lap alján a jegyzetben egy mondat szerkesztési hiba, a 71 lapon existent helyett existunt. (bizonyára szintén sajtóhiba), úgy a bevezető ismertetés, mint maga a szövegkiadás oly pontos utánjárásról, oly alapos tudásról, nyelvtörténeti jártasságról s tudományos szakszerűségről tanuskodik, hogy minden tulás nélkül mintának állíthatjuk bárki elébe: ime, ilyennek kell lennie a magyar tudományosság érdekében minden nyelvemlékünk szövegkiadásának.

Stilusa könnyed, világos és mindenek fölött magyaros. Gondolatai és érvei mindig megtalálják a leg-egyszerűbb s egyszersmind a legérthetőbb formát,

Nem lehet szó nélkül hagyni e munka nyomdai kiállítását sem. Bármely legelső fővárosi cég nem tudta volna különbül kiállítani, papír, nyomás, betűforma elsőrangú. A mi pedig vidéki nyomdáknak valóban bámulatra méltó, annyi sokféle régi és új betűfajta, szám idegen nyelvű jegyzés, rövidítés mellett is sajtóhibát alig találunk. Dicséret érte a városi nyomdának.

Szóval a munka külsőleg is olyan, hogy méltán versenyezhet az irodalmunkban eddigelé megjelent legjobb nyelvemlék kiadásokkal.

GYÁSZ-ROVAT.

Nagy Lajos emlékezete.

Ismét fogyott egygyel a bivatásszerinti lelkipásztorok száma kevesebb van megint egy hazája boldogulásán szívvel-lélekkel csüggő jó magyar emberrel. Eltemettük Nagy Lajos konyári lelkész-tiszteletbeli egyházmegyei tanácsbíró.

Nem futott meg fényes pályát; neve — kivált újabb időben — nem szerepelt már az egyetemes egyház kimagasló alakjai között, de a kik ismerték, tisztelni, becsülni tanulták, mint a kötelességtudás és teljesítés példányképét, Kristsusnak apostoli buzgóságu jó vitézét, egyházának körültekintő, bölcs és áldásos munkáju vezérét, kinek koporsójára mutatva méltán mondhatta Veress Bálint barátunk: „Imhol az ember!”

Született Henczidán 1843 nov. 1-én. Szülei voltak Nagy István leánytanító és Mészáros Julianna. A kötelességtudást és benső vallásosságot már a szülei háiban magába szívta. Iskoláit Debrecenben szép sikerrel és eredménnyel bevégezvén, pár évi káplánkodás után 1869-ben Mikepércsen lett rendes lelkész. 1870-ben megnősült, nőül vevén Tiszafüredről Szathmáry Erzsébetet. Páratlanul boldog házasságukból egy leányuk született: Kornélia, ki 1892-ben Szabó József bárándi lelkész hitvese lett. Csaknem 24 évi lelkészkedés után ott hagyta Mikepércset és 1893 ápril 20-án Konyárra ment lakni.

Nagy Lajost, mint lelkipásztort legjobban azok az eredményes munkák jellemzik, melyeket számbavéve önkéntelenül eszünkbe jut az Irás szava: „Emlékezetben leszesz, mert üres leszen a te helyed!” (Sám. 29—18.)

Fiatallétkorában a tollat is sikeresen forgatta, irogatván nemcsak egyházi, de szépirodalmi lapokba is. Könyvalakban tudtommal egy munkája jelent meg: „Presbyterek könyve” címmel, a mely maga is fényes tanubizonyosságot tesz az ő nagy gyakorlati érzékeről, mert Nagy Lajos különösen mint egyházépítő volt kiváló. A mikepércsi egyházban is maradandó emléket állított magának, azonban ott kifejtett munkásságából az azóta eltelt 15 esztendő sokat eltörölt, elfeledtetett már. Konyári papságával — ugyszólván élete utolsó percéig munkálkodván — irta he nevét, kitörölhetetlen betűkkel az élet nagy könyvébe.

Alighogy odament, a többszázados templom belsajét megújította, kijavította. Az iskolák száma nem felelvén meg a népesség arányának, addig nem nyugodott, míg a negyedik rendes tanítóságot is nem szervezte. A többnyire földmiveléssel foglalkozó konyári nép még nem iskolaköteles gyermekei vezetésére, gondozására állami segítséggel községi óvodát állított fel.

A templom régi harangjai elkopván, élesztgette, gyulasztgatta egyháza tagjainak szívében az áldozatkészség tüzét, úgy hogy nagyobb harangot egy hitbuzgó ker. nő öntetett ez esztendőben, kisebbet pedig az egyház. Orgonára is gyűjtött, takarékoskodott s célja itt is megvalósulást nyert, mert úgy az új harangok, mint az orgona felavatása április 12-re, virágvasárnapjára ki is volt már tűzve. Ezt az örömnapot szerette volna még megérni, de az Ur úgy végezte, hogy mint egykor Mózes, csak a Nébó hegyéig juthasson.

Munkásságát felismerte, megbecsülte az egyházmegye is, mely igen korán tanügyi bizottsági taggá, 1882-ben pedig tanácsbírájává választotta. Hogy mily lelkiismeretes buzgósággal járt el ezen tiszteiben, tegyenek bizonyosságot azok, akik sokszor csodálhatták a gyenge testben lakozó ép lélek bámulatos erélyét.

Hozzánk utoljára előszóval mult év május 26-án szólott a Hajdubagoson tartott egyházmegyei közértekezleten és Basa-György emlékünnepen, mikor — ebéd végeztével — a régen roskadozó testü nagy beteg, szinte prófétai ihletettséggel hívott fel bennünket, hogy emlekezzünk meg az előttünk járókról.

Ez volt az ő utolsó nyilvános szereplése, mert az őszi egyházmegyei gyűlésre már benyújtotta tanácsbíroságról lemondását s az egyházmegye fájó szívvel tett eleget a fáradt szolga kívánságának, megválasztva őt tiszteletbeli örökös tanácsbírónak.

Nagy Lajos mint honpolgár egész halálaig köztiszteletben állott vezéralakja volt a hosszupályi választó kerület függetlenségi pártjának, Hazafias ünnepeken alkalmi felolvasások tartásával növelte népe lelkében a szülőföldhöz való önzetlen ragaszkodást, 1896-ban pedig nemcsak alkalmi egyházi beszédben, de alkalmi templomi énekben is lobogtassa ezeréves Magyar hazánk iránti szeretetének tiszta lángjait.

Nagy Lajos mint ember is az egyesek, nem különben a közügy iránti odaadás jellemzi. Idegenek előtt komoly, magába zárkózott embernek látszott, de övéi meghittjei, jó barátai körében szelid humorának jóleső derüje mindig a társaság központjává tette őt. A hozzá bizalommal forduló legszegényebb emberen is — ha módjában állott — szives készséggel segített. Gyöngéden érző nemes szívét eléggé jellemzi, hogy bár világi javai felesleges bőségben soha sem voltak, egy arra utalt rokonának fiát Györffi Lászlót ő nevelte. A közügy terén végzett munkásságának pedig a virágzó hitelszövetkezeten kívül — legfényesebb eredménye volt a lakosság számára az ugynevezett Konyári tag megszerzése.

Hogy mint férj és családfő milyen volt? azt legékesebben tanusítja az a féltő szeretet, melylyel övéi környezték. Hiszen valóságos örömnép volt mindnyájunkra nézve, ha együtt lehettek a régen szenvedőve

páratlan gondosságu jó bölcsességén kívül hálás lánya, tisztelő veje és szép reményű unokái is. S hogy ő mennyire szerette övéit, azzal bizonyította, hogy sokszor még a felesége előtt is eltitkolta kínzó fájdalmait, csak hogy meg ne szomorítsa őt.

Betegségének csirait még Mikepéresen szerezte s közel 4 éve már, mióta tudta, hogy számára nincs mentesség.

Igazi Krisztusi türelemmel hordozta a reá mért keresztet s kötelességei teljesítésében annyira nem lankasztotta meg az emésztő kór, hogy még az utolsó napon is estig dolgozott káplánjával. Márc. 22-én reggel vetett utolsó lobot életének régen hamvadó fátyla.

Temetése március 24-én délelőtt volt. Megjelentek végtisztesség tételén rokonai, a hálás mikepéresi egyház küldöttségén kívül: Dicsőfi József egyh. ker. főjegyző, Marjay Péter ermelléki esperes, orsz. képviselő, Davidházy János debreceni esperes, Fráter Barnabás egyházmegyei gondnok, Szele György tanácsbíró s a környékbeli lelkészek közül 15-en. Tanítók és tisztelők szintén számosan.

Az ujonnan alakult konyári dalárdának meglepően szépen előadott gyászéneke után hat lelkész vállán vitte a korszót a gyászháztól a templom előtt felállított ravatalra. Azután bementünk a már akkor szorongásig megtelt konyári szép, nagy templomba, hol éneklés végzetével a boldogult kívánsága szerint Veress Bálint hencidai lelkész költői lendületű imádságban kérte az Istennek áldó kegyelmét a jöbi szenvedésekkel már elszenderült hív pásztor emlékére, hátrahagyott kedveseire, vezető nélkül maradt gyülekezetére.

A temetőben Kiss Gerzson s. lelkész-tanító tartott rövid, de szívből jövő s szívhez szóló imádságot.

Ezek után ott hagytuk pihenni a jó pásztor, kit a gyenge testébe ragadó hegyes ösztön még az utolsó napon is munkára serkentett.

Legyen áldott az igaznak emlékezete!

Hajdubagos.

Berky Sándor
ref. lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Debreceni ref. tudomány egyetem.** Országszerte szóban forog a harmadik és most már debreceninek nevezett állami egyetem ügye. Sok változáson ment keresztül ez a nagy kulturális tervezet. Elsőben prot. egye-

tem címet irtunk, azután Debrecen városi egyetemnek neveztük, majd négy karu állami tudomány egyetemként csillagzott egünkre s most mégis csak ref. egyetem címe alatt irunk róla. Azért mert még most a miénk. Bizonyos resignációval írjuk ezt, mert még 15 évvel ezelőtt azt hittük, hogy egészen s örökre a miénk lesz s az egyetemes magyar ref. egyháznak van elég ereje és lelke egy tudomány egyetem felállításához. Csalódtunk. A Tiszántúli egyházkerületet kivéve alig gyűlt adomány. A protestáns egyházak közös vállalkozásába és támogatásába vetett remények sem valósultak. Az ág. ev. egyház a limine elutasította magától a prot. egyetem eszméjét. A lelkes Raffainak követői nem akadtak. Ekkor léptek akcióba dr. Jászi és dr. Kun Béla, a kik Debrecen városára vetették szemüket és az egyetemnek a nagy magyar városra való gazdasági előnyeit hangsúlyozták. A vezetők meg is értették, hogy mit jelent az egyetem Debrecen városára, hiszen eddig is ők jártak első sorban az adakozók között, azonban nem merték egymagok vállalni a kivitelt. Ekkor merült fel a 4 karu állami egyetem gondolata, s ez fog *velünk vagy nélkülünk* rövid idő alatt megvalósulni. Oly fontos okok szólnak mellette, hogy megteremtését az állam rezon követeli és megvalósítása a magyar alföld első rangu kulturális érdeke. Ma azonban még tisztán a mi vállainkon nyugszik e nagy tervezet, melynek melengetői, ápolói mi voltunk tiszántúli reformátusok, a város és a kerület s az ő kollegium tanárai, tisztviselői és hű fiai. Feladatunkat hiven végeztük és végezzük; ennek a bizonyossága az a pályázat is, mely a debreceni ref. egyetem bölcsészeti fakultásának fejlesztésére vonatkozólag kiíratott s a melyről röviden azzal számolunk be, hogy a zászlót még nem adtuk ki kezünkől és nem is adjuk míg a nagy célt *ránk is teljesen megnyugtatólag* biztosítottak nem látjuk.

— **Lelkészbeiktatási ünnepély.** A biharderecskei nagy református egyház igaz szeretettől áthatott ünnepélylyel iktatta be fiatal új lelkészét V a d o n Bélát. Megérkezésekor ápr. 24-én délben óriási néptömeg várta az állomáson, hol Bencze Péter ref. tanító a ref. egyházközség, egy kis leány pedig a derecskei ref. leányok nevében üdvözölte. A hosszú kocsisor egyenesen a paróchiára robogott, hol még nagyobb néptömeg várakozott új lelkészére. A beiktatási ünnepély f. hó 26-án történt meg. A zsufolásig telt templomban ma-

gas szárnyalású predikáció kíséretében tartotta Vadon Béla beköszöntő beszédét, kifejtve milyennek kell lenni az igazi lelkipásztornak. Istentisztelet után tisztelegtek új lelkészünknel a presbiter Fráter Barnabás e. megyei gondnok vezetésével, a róm. kath. egyház nevében Dr. Buday József ügyvéd mondott szép beszédét, tisztelgett még az izr. hitközség, a községi előljáróság Bekési Sándor főbíró és a ref. tanítótestület Bencze Péter tan. test. elnök vezetésével. Különösen megható volt az iskolás gyermekek fogadási ünnepélye. Az ezernyi gyermek sereg dallal és üdvözlő szavakkal fogadta új lelkészét, ki a gyermekek iránt krisztusi szeretettel viseltetik. Este a városháza nagy termében fényes bankett volt, hol Fráter Barnabás egyhm. főgondnok, F. Varga Lajos ref. lelkész em. főjegyző, Sárkány József róm. kath. plébános, Uray Gyula ref. tanító és mások válogott szép szavakban éltették új lelkészünket.

— **Pályázók a II. Classica-philologiai tanszékre.**
1. Dr. Boros Gábor erzsébetvárosi főgymn. tanár.
2. Dr. Vértessy Dezső Budapest III. ker. áll. főgymn. tanár.
3. Dr. Dárkó Jenő Budapest VII. ker. külső m. kir. áll. főgymn. tanár.
4. Incze Béni kolozsvári ref. főgymn. tanár.
— II. Rendszeres magyar nyelv, finn nyelv és finn-ugor összehasonlító nyelveszeti tanszékre.
1. Dr. Böszörményi Géza kecskeméti ref. főgymn. tanár.
2. Pápay József m. tud. akad. alkönyvtárnok.
3. Dr. Szeremley Császár Loránd középiskolai tanár Budapest.
4. Viski Károly székelyudvarhelyi ref. főgymn. tanár.
5. Dr. Gulyás István debreceni ref. főgymn. tanár.
6. Dr. Mészöly Gedeon kunszentmiklósi ref. főgymn. tanár. (A pályázatok beadási rendjében.)

— **300,000 korona a budapesti ref. egyháznak.** Fejedelmi adományról adtak hírt a lapok, arról nevezetesen, hogy egy magát megnevezni nem akaró hitsorsosunk a Budapest-józsef-városi ref. templomra (tulajdonképpen több kerületé lenne egyelőre) 300,000 koronát adott. Ez a fejedelmi adomány ritka jele a manapság hanyatló lelkes áldozatkészségnek és a szent-egyházunkhoz való igaz hűségnek, de bizonyossága is egyszersemind annak, hogy ez a buzgóság nem halt még ki és jelentkezik is ott, a hol feltudják költeni és a hitélet megmozdul. Ime a nagy gyülekezetek szervezkedésének s a parochialis köröknek első hatása. Ezt a hatást fogja fokozni az önálló gyülekezetté és egyházmegyévé való alakulás, amelyre a mi nagy egyházaink utalva vannak. Szívvel szerencsét kívánunk a budapestieknek és áldást a jókedvű adakozóra, aki névtelenül is a nagyok, a fejedelmek sorába emelkedett fel és a kihez ha-

sonlót a debreceni egyháznak és debreceni ref. egyetemnek eddig hiába vártunk.

— „Nyári Ujság“ címen 14 számot ad Szalay József lelkész a „Keresztyén Evangyelista“ lapból, ép oly feltételek alatt, mint a Téli Ujság ment. Ha 10 mehet egy szalag, úgy 52 fillér. A békes-bánati egyházmegye lelkészi értekezlete pártolásra ajánlta a lelkész és tanító uraknak.

— „Evangyéliomi Keresztyén Tanítások“ címen megjelent V. kötet Szalay József egyházi beszédeinek. Miss J. Buchanannak ajánlva nagytiszteletű Balogh Ferenc hittanár ur ajánló előszavával. Ára 2 kor. Megszerezhető a szerzőnél Nagybecskerekén, Szalay József ev. ref. lelkésznel.

— A „Vasárnapi Ujság“ május 3-iki száma első helyen Mikszáth Kálmánnal foglalkozik abból az alkalmából, hogy megnyerte az Akadémia nagy díját. Ezenkívül képeket és képsorozatokat közöl e szám Francisco Goya rézkarcairól, Kossuth Ferencz boszniai utazásáról, a modern angol butor stílusról, Korfu szigetéről stb. Szépirodalmi olvasmányok: Szabonyi József és Lenkei Henrik versei, H. Szederkényi Anna elbeszélése, Erdélyi Zoltán verses regénye, Fogazarro regénye. Egyéb közlemények: Pataky László rajza, Térey Gábor cikke Goyáról, tárcacikk a régi Pest épületeiről, a hétről, Gineverné György Ilona cikke, színházi cikk Palágyi Lajostól s a rendes heti rovatok: Irodalom és művészet, Közintézetek s egyletek, Sakkjáték, Képtalány, Egyveleg stb. „Vasárnapi Ujság“ előfizetési ára negyedévre négy korona, a „Világkrónika“-val együtt négy korona 80 fillér. Megrendelhető a „Vasárnapi Ujság“ kiadóhivatalában (Budapest, IV. Egyetem-utca 4. szám. (Ugyaitt megrendelhető a „Képes-Néplap“ a legolcsóbb ujság a magyar nép számára, félévre két korona 40 fillér.

Egyházi értesítő. A budapesti ref. egyházközség e hó elején egy havi közlönyt indított meg, melynek az a célja, hogy az egyház tagjait, általán a magyar reformátusokat a budapesti egyházközség külső és belső életéről lehetőleg minden irányban tájékoztassa. Szerkesztője Szóts Farkas tkeol. tanár. Szívesen üdvözljük és ajánljuk a nagy gyülekezetek és első renden Debrecen figyelmébe. Itt is kellene efféle.

Tartalom-jegyzék: A gazdag és Lázár. Tóth József. — A fizetés-rendezés kérdéséhez. Senex. — Egyházlátogatás, Canonica visitatio. Nyírbátori — Dóczy Imre beszéde az Orsz. Ref. Tanáregyesület közgyűlésén. — Irodalom. — Gyász-rovat. Nagy Lajos emlékezete. — Különfélek.

Felelős szerkesztő: **Dr. Ferenczy Gyula.**

Esetleges
nagyobb
nyeremény
720.000 korona.

Szerencse
fel!

Hamburg város
jótállása mel-
letti osztály-
sorsjáték.

Felhívás a hamburgi sorsjátékban való részvételre.
Kisorsolásra kerülő nyeremények összege:

11 millió 809 ezer korona

A rendkívüli előnyösen összeállított osztálysorsjáték legnagyobb nyereménye 720.000 korona, s ezenkívül:

1 nyeremény 360.000 k.	1 nyeremény 60.000 k.
1 " " 240.000 s.	1 " " 36.000 k.
1 " " 270.000 k.	7 " " 24.000 k.
1 " " 60.000 c.	1 " " 18.000 k.
1 k " 54.000 k.	11 " " 12.000 k.
1 " " 48.000 k.	46 " " 6000 k.
1 " " 42.000 k.	103 " " 2600 k.
1 " " 36.000 k.	103 " " 2400 k.
1 " " 120.000 k.	139 " " 2200 k.
1 " " 72.000 k.	593 " " 360 k.
1 " " 60.000 k.	181 " " 230 k.

A 7-ik osztályan 190.000 sorsjegy van, a nyerő számok zsszege 48.705 és 8 jutalomdíj, csaknem fele a sorsjegyeknek kihuzatik.

Az első osztály esetleges legnagyobb nyereménye 60.000 korona, a hetedik osztályé pedig 720.000 korona.

I-ső huzás legkésőbb április 30.

Az erre érvényes eredeti egész sorsjegy ára 7.— K
fél " " 3.50 "
negyed " " 1.75 "

A többi országokra érvényes utánfizetésekről kívánatra bárkinek bérmentve megküldendő hivatalos sorsjáték-tervezet nyujt értesítést.

A megtörtént huzásoktól mindenki hivatalos értesítést kap.

A nyeremények kifizetését közvetlenül gyorsan és a szükséges körütekintéssel eszközölöm.

Megrendeléseket készpénz vagy postautánvétel mellett kérek.

Megbízásokat legkésőbb április 30-ig vállalhatok.

Hecker Sámuel sen.

banküzlete Hamburgban.

Szives figyelmébe ajánljuk a
közelgő konfirmáció alkalmára

Révész-Szoboszlay S. Szabó-féle

Konfirmációra előkészítő kátét

kérdések és feleletekben.

Ára 30 fillér.

Minden 10 egyszerre rendelt példány után egyet
ingyen adunk.

Konfirmációi emléklapok

darabja 4—5 és 6 fillér.

100 darab egyszerre való vételénél 3.60, 4.50, 5.40

Kaphatók:

HEGEDŰS ÉS SANDOR

protesttáns irodalmi könyvkiadóhivatala.

Debrecenben.

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

könyvnyomdája

a legolcsóbban és ízlésesen készít mindenféle
nyomdai munkát, u. m.

Táblázatokat, Alapszabályokat, Könyveket,
Műveket, Báli meghívókat, Névjegyeket,
Röpiratokat, Adó könyvecskéket, Lapokat,
Termény-, Pénz-, Magtárkezelési íveket,
Eljegyzési- és Lakodalmi kártyákat, Stb.

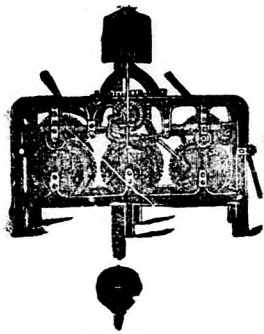
Löfkovits Arthur

— órás, ékszerész üzlete Debrecen, Piac-u. —

Egyházi készletek, keresztelő edények, urasztali poharak, tányérok, kannák alkalmi ajándékok nagy raktára.

A református egyházak szállítója.

Toronyórák

palota-, városházi-, gyári- és lak-tanya berendezését a legelőnyösebben eszközli

Mayer Károly utóda
Müller János
első magyar óragyár

= gőzerő berendezéssel =
Budapest, VII., Csömöri-u.
50. saját házban.

Képes árjegyzékek és költségvetések bérmentve.

Lukács Vilmos és Testvére

Hatvan-utca 5.

Tető fedési vállalat Eternit aszbeszt cement palával. Aszfalt lemezek egyszerű és kettős ragasztott fedés Faczement tetők készítése. Mindennemű beton és cement munkák. Portland és román cement.

Telefon 308.

A magyar védőegyesület 340—42. számú védőtáblái.

Erős takarék konyha
tűzhelyek edények

mosó facsaró és mángorló

gépek raktára.

Sesztina Lajos

vaskereskedésében

DEBRECEN, Piac-u. 23

Hajdumegyei Népbank

mint szövetkezet.

Ötödik évtársulatát 1908. január elsején nyitotta meg melybe tagok bármikor beléphetnek.

Az intézet **tagjainak száma** rövid négy évi fenállása alatt 4200-re emelkedett, a kik **16,000** törzsbetétre több mint **800,000** koronát fizettek be, mely összeg az évtársulat tartama alatt **2500,000** korona tőkének felel meg.

A vidéki tagok befizetését megkönnyítjük azáltal, hogy a pénz beküldésére postatakarékpénztári befizetési lapokat díjtalanul adunk.

A törzsbetétek eddig megállapíthatólag 6/-ot jövedelmeznek.

Kölcsönöket a hét bármelyik napján utólag fizetendő legolcsóbb kamat mellett folyósít.

Minden 10 korona kölcsön heti 50 fillérjével visszafizethető, melyben a kamat is befoglaltatik, tehát külön kamatot nem kell fizetni.

Kölcsönöket adunk: 1. A befizetett összeg $\frac{9}{10}$ erejéig kezesség nélkül. 2. Kezességi kölcsönöket egy vagy több elfogadható kezes jótállása mellett, még azon esetben is, ha azok nem szövetkezeti tagok. 3. Jelzálog kölcsönöket ingatlanokra való bekebelezés mellett. 4. Zálog kölcsönöket biztosítékul elfogadható értékekre.

Jelentkezések az ötödik évtársulatba való belépésre vagy kölcsön iránt, bármely nap délelőtt vagy délután az épület helyiségében Piac-utca 69. szám, az Ipar- és keresk. kamara épületében eszközölhetők.

Dr. Révi Nándor,
jogtanácsos.

Dr. Brukner Ernő,
elnök.

Ügyvezető választmány:

Dr. Ferenczy Gyula,
elnök.

Hegedüs Sándor.

Grósz Nagy Ferencz.

Amerikai Cottage-szivólégrendszerű harmoniumokat

valamint európai rendszer szerint
a legolcsóbban szállít

Pajkr Rezső és Társa

Budapest, VIII., József-körút 15. szám.

Pianók.

Ára 120 kor.-tól
fölfele. —
Részletfizetések
8 kor.-tól fölfele

Pianinók.

Képes árjegyzék
ingyen és bérn.
= 5 évi =
jótállás.

Pedálos-harmoniumok

mindkét rendszer szerint és minden nagyságban pontos
orgonaméretekkel, templomok, szemináriumok részére.

Kálvin János művei.

Szerkeszti CZEGLÉDI SÁNDOR.

Eddig megjelentek :

1. A genfi egyház kátéja.

Fordította Czeglédi S. Ára 60 fillér

2. Az egyház reformálásának szükségességéről.

Fordította Czeglédi S. Ára 80 fillér.

3. Kálvin János értekezése az ereklyékről.

Franciából fordította Czeglédi S. Ára 50 fillér.

4. Sadolet biboros levele. Kálvin válasza

Fordította Ladányi Pál. Ára 60 fillér.

Sajtó alatt vannak :

5. III. Pál pápa levele Kálvin János megjegyzéseivel.

Fordította Czeglédi S. Ára 50 fillér.

6. A párisi theol. fakultás hitcikkei Kálvi : ellenirataival.

Fordította Pongrácz József. Ára 50 fillér.

Minden kötet külön kapható.

Az 1908. év elején e hat mű egy diszes kötetben is
meg fog jelenni. — A 25 ivnyi terjedelmű kötet ára
4 korona 50 fillér lesz.

Mind e művek megrendelhetők

a Magyar Kálvin-fordítók bizományosánál

Kis Tivadar könyvkereskedésében PÁPÁN

Alapított 1851-ben.

DÁVIDHÁZY KÁLMÁN

elsőrangú könyvkötészete és diszműves üzlete

DEBRECEN, Fűvészkert-utca 9.

Teljesen modern berendezésű üzlet. Megbízható s
kifogastalan munkát készít mindennemű könyvköte-
szeti, diszműcikkben és börmunkákban.

Ima-, Énekeskönyv s más *Egyházi műveket* töme-
ges mennyiségben, versenyképes kivitelben és *gyári áron*.

Anyakönyveket, tartós jó kötésben

Szent Bibliát és emléklapokat

különleges diszkötésben jubili-
leumokra.

Aranykönyvek egyházak számára mely jótékony
adományok nyilvántartására is alkalmas.

Kéziratok befoglalására táblákat, melyek a szószéken
vagy temetéseknél előnyösen használhatók.

Iskolák számára térképek és táblázatok felhuzását
vászonra vagy papírra és ezeken kívül még számcs e
szakba vágó munkát.

Szükséglet esetén bármely cikkre nézve azonnal szolgálók, —
számítások a különleges munkákhoz, — mint *Disztáblák, Emlék-
lap és aranykönyveken, rajzokkal, kívánatra izletes
stylusban, levéltári okmánytartók.*

Kedvező alkalom!

4 és fél kiló (körülbelül 50 darab) pipere szap-
pant csekély 6 korona árért, liliumtej, rózsa,
glycerin, orgona, ibolya, rezeda, jácmin és gyöngy-
virágokból szépen összeválogatva küld postaután-
véttel AUFFENBERG JÓZSEF Budapest, VII.-
Verseny-u. 6.

Pályázat.

A felsőszabolcsi ref. egyházmegyébe kebe-
lezett mezőladányi lelkészi állásra pályázat hir-
dettetik. Az állás javadalmának főbb tételei 6
kat. hold föld. 947 korona állami segély rozs,
széna, fa együtt 1600 korona. A pályázati kér-
vények az E. T. kívánalmái szerint felszerelve
1908. évi május 5-ig Nt. Görömbey Péter es-
pereshez Nagyállóba (Szabolcs megye) küld-
dendők.

Debrecen, 1908. ápril. 7.

A püspök helyett :

Dicsőfi J.

egyh. ker. főjegyző.

Magyar Közös Bevásárló Szövetkezet.

Egy közös bevásárló szövetkezet van alakulóban, melynek élén a magyar kálvinista pap-ság országos egyesületének választmánya áll; de tagja lehet mindenki nemzetiségi és felekezeti különbség nélkül.

A kereskedők, iparosok, gyárosok között igazgatósága által válogatja ki a céljának legmegfelelőbbeket. Célja pedig a szolid kereskedelem s magyarhoni ipar tömeges pártolása által a nagy fogyasztó közönség érdekeinek a megvédése.

Alantírott a szervezéssel meglevén bizva, felhívom a kereskedő és iparos világ figyelmét e nagyhorderejű szervezkedésre.

Sonkád, (Szatmár m.)

Kocsis József
ref. lelkész.

Pályázat.

Segédlelkészt keresek. Évi fizetése 600 korona és ágynemű, mosáson kívül teljes ellátás, kötelessége minden lelkészi szolgálatok végzése mindkét részről 2 havi felmondás. Az állás azonnal elfoglalandó. Pályázók május 10-ig alantírotnál jelentkezzenek.

Ombod, (Szatmárm.)

Soltész János
ref. lelkész.

Mielőtt

személy-, jelzalog- vagy építési

K Ö L C S Ö N

íránt intézkednék

kérjen díjtalanul prospektust

Meller L. Egyed

BUDAPEST, IX., Lónyai-utca 8.

Telefon — Interurban 45—31.

Orgona - Harmoniumok

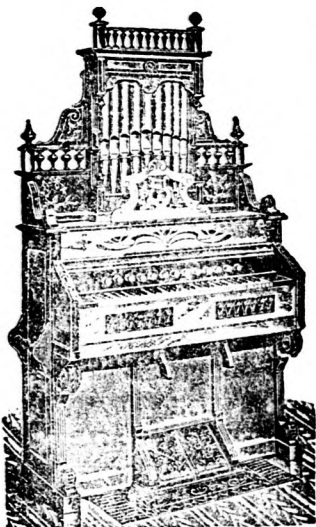
A gyönyörű hang, melyet a világhírű és elismert legjobb gyártmányú amerikai rendszernek elmés szerkezete elővarázsol, önmagának zeng dicséretet. 65 forinttól minden árban kapható.

Első magyar — villamos erőre berendezett — hangszergyár.

Stowasser J. cs. és kir. udvari hangszergyáros, a m. kir. zene-akadémia, színházak, művészek stb. szállítója

BUDAPEST, II., Lánchid-utca 5.

Továbbá ajánlja saját gyárában készült, elismert legkiválóbb minőségű összes **huros-, vonós- és fuvó-hangszereit**, szakértői és feltétlen szolid árak mellett.

Hangfokozó-gerenda mely által bármely hegedű, gordonka beillesztése után sokkal jobb, erősebb és lágyabb hangot nyer. (Biztos siker.) Hegedűbe **hangfokozó-gerenda** 4 frt. Kezesség minden egyes hangszernél.

Legnagyobb gyár és raktár.

Saját találmányú (Rákóczi) **Tárogató**; általánosan elismert legjobb, mely tökéletes solo hangszerré általam konstruáltatott iskolával 35 forinttól feljebb.

Az összes hangszerek javítása különleges, szakszerű pontossággal, jutányos árban; kezesség minden egyes hangszernél. Árjegyzék minden egyes hangszerről külön, kívánatra bérmentve küldetik.

— Kivitel nagyban és kicsinyben.

MÜHLE VILMOS

cs. és kir. udvari szállító

TEMESVÁR.

Mag-, Növény-, Rózsa- és Fa-Nagytenyészetek.

(Növelési terület 94 hold.) **Világkivitel!**

A legjobb magvak. A legnemesebb

csemetefák. A legszebb diszfák,

== cserjék, rózsák, fenyők. ==

Kertészeti kézikönyv dilettánsoknak.

Dus főárjegyzék ingyen.

Alkalmi vétel.

Bükk tűzifa I. osztályú száraz vagonként Debrecenbe szállítva 240 korona.

**Fakereskedő Vállalat
Tiszolcz.**

Baktai EGRY FERENCZ

== harangöntő ==

Kis-Gejőcz, Ungmegye.

A milleniumi kiállításon kitüntetve.

Hódmezővásárhelyen 1904-ben
== arany oklevelet nyert. ==

Ajánlja
harangöntő
műhelyét.

mely a legrégebb és a legjobb hírnevű az országban Teljes szavatosság mellett, szállít

harangokat

bármint súlyban, nemetszőket feltétlenül visszavesz, a költségeket visszatéríti Árjegyzéket bérmentesen küld.

Nagyon sok elismerő irat.

Novotny Antal

harangöntőde és
vasharanglábgyár

Temesvár - Gyárváros.

Ajánlja magát több évi szavatolás mellett régi harangok ujrakészítésére, valamint új harangok és teljes harangcsoporthoz előre meghatározott hangok utáni elkészítésére. Különösen ajánlja saját találmányú új modern átlukasztott

harangjait

melyek felső részükön a hege-düéhez hasonló S alakú nyílásokkal vannak ellátva és azért erősebb, terjedelmesebb és mélyebb hangok, mint régi modorok.

Ily szerkezetű 327 kgos harang hangban egyenlő 461 kgos régi modoru haranggal. Ajánl továbbá fogatható vertvas-koronákat, régi harangok lyetnekkel való újra szerelését és vertvas-harang állványokaköltségvetések és képes árlapok díjmentesen szolgáltatnak. -- Az 1896 orsz. kiállításon milleniumi nagyéremmel kitüntetve.

A „Neumann M.” cég debreceni áruházaról.

NEUMANN M.

cs. és kir. udvari szállító

Debrecen. Fő-tér, a magy. kir. postával szemben.

Áruházában levő mindennemű öltönyök, színre, minőségre és olcsóságra nézve első helyen állanak.

Kizárólag csak a tulajdonát képező eredeti modelljeiszerint készült férfi- fiu- és gyermekruhák vannak raktáron.

Minden darab saját műhelyében, személyes felügyelete alatt készül.

Az ország minden nagyobb városaiban hatalmas fiók-telepek.

Alapított 1845-ben.

Mérték szerint külön osztály

ALAPÍTTATOTT 1845-ben.